

Sønderjydernes besøg på Fyn 1868 og vennemødet i Boltinggård skov.

Efter den sørgelige krig i 1864 var stemningen her i Danmark og i Sønderjylland, som nu var skilt fra moderlandet, forfærdelig nedtrykt. Det var som om alle de skønne drømme og fagre håb om en herlig fremtid for vort land var bortvejrede og tilintetgjort, og man sang i de dage:

»Blev nu til spot dine tusindårs minder?
er dit sværd nu brustent og plettet dit skjold?
blev dine mænd nu til klagende kvinder?
trampe dine fjender den sløjfede vold?
er nu på sange din bøgelund tom?
må vi nu blues med blikket mod jorden,
ved hver en tone, der minder os om,
at du var dronning i Norden?«

Ulykkerne udadtil fulgtes af ulykken indadtil. I 1866 blev vor gamle grundlov af 1849 afløst af den ny; vort frihedsliv fik et knæk, som det ikke har for-

vundet den dag i dag. Årene 64 og 66 er to af de mørkeste i vor nyere historie. Det danske folk lå kastet i støvet, dybt nedbøjet, og det så ud til, som om det stundede mod graven.

Men snart begyndte der dog at vise sig vårtegn, der varslede om en bedre tid. Varmhjærtede danske mænd, som elskede deres fædreland og troede på dets fremtid, tog fat på et alvorligt genrejsningsarbejde. Grundtvigs højskoletanke slår nu rod hos folket som ingen sinde før. I en række af år havde man så småt prøvet på at føre tanken ud i livet; nu tager arbejdet derfor for alvor fart, og en mængde ny højskoler oprettes. Skyttesagen kom op; føreren her var den bekendte Kaptejn Edvard Nielsen. Mænd som Dalgas, Fjord, Tietgen og P. Nielsen gjorde hver i sin retning et arbejde, som mægtigt hjalp til, at Danmark atter kunde komme på fode. Hvad det kirkelige liv angik, kæmpedes der i disse år med kraft for kirkelig frihed, særlig for valgmenighedssagen. På alle områder var der liv og gæring; det var som en forårstid, trods nederlagene, var ved at oprinde.

Nede i Sønderjylland, hvor stillingen straks efter krigen havde set så fortvivlet ud, fattede man nu efter freden i Prag 1866 nyt mod. I denne fredslutnings § 5 var der jo lovet nordslesvigerne, at de ved en folkeafstemning skulde få lov til selv at bestemme, om de vilde høre til Danmark eller Tyskland. At denne paragraf i en nær fremtid vilde blive ført ud i livet, derpå stolede man. Skulde der være fare for, at den prøjsiske regering vilde glemme at opfylde § 5, så skulde de sønderjyske talsmænd Hans Kryger og Nikolaj Ahlmann nok minde dem derom. Gang efter

gang sendte de danske sønderjyder disse to djærve mænd til Berlin, hvor de vidnede: »Vi er danske og vil vedblive at være danske!«

Her hjemme rørte det folkelige og kristelige liv sig stærkt mange steder, ikke mindst i Ryslinge og omegn, hvor den ildfulde præst Vilhelm Birkedal med varme og styrke i en række år havde ført et kraftig kristeligt vidnesbyrd. Ved hans vækkende tale, ved hans ægte forkyndelse af ordet, var mange bleven vakt og kommen til klarhed over evigheds-spørgsmålene. Han var bleven til velsignelse for mange, og da regeringen for hans dristige tale i rigsrådet afsatte ham, vilde menigheden ikke skilles fra ham. De valgte ham da til deres præst og byggede selv kirke og præstegård. De vilde ikke træde ud men blive i den danske folkekirke, og de og deres venner trindt om i landet kæmpede for, at denne stilling kunde blive tilladt. I rigsdagen indbragtes der et forslag om tilladelse til at oprette valgmenigheder, og trods en uhyre modstand af de aller fleste af landets præster (7—800), 6 biskopper og en stor del lægfolk (70000), der indgav adresser mod en sådan, førtes sagen dog frem til sejr. Den 15de maj 1868 udkom frimenigheds- eller valgmenighedsloven, der ikke alene gav Birkedal og Ryslingemenigheden lov til at blive stående i folkekirken, men også tillod, at man andre steder kunde oprette frimenigheder.

Glæden over, at loven var gået igennem, var stor hos alle frisindede kristne mennesker, men størst var den naturligvis i selve Ryslinge menighed. I glæden over den vundne sejr besluttede man at lade afholde et stort kirkeligt vennemøde i **Boltinggård** skov, hvis ejer var en god ven af Birkedal og selv

sluttede sig til Ryslinge menighed. Men man ventede, at kristne venner, både præster og lægfolk omkring fra det hele land vilde deltage i dette møde, hvor lovens betydning og anvendelse kunde blive drøftet i foredrag og samtaler. Men at det tillige skulde blive en større fest for sønderjyderne, det skyldtes pastor H. Svejstrup i Rødding, der den 9de april (skærtorsdag) skrev et brev til Birkedal, hvori det bl. a. hedder: »Der bevæger i en lille vennekreds sig varmt det spørgsmål, om der ikke under de nuværende forhold kan gøres noget for »dansk kristendoms« udbredelse i Sønderjylland, hvor i de aller fleste egne kun hernhutisk og pietistisk kristendom er bleven udbredt.

Netop i disse tider, da det danske hjerte herovre er kommen til mere end før at vide af sig selv, tør man vente at finde øren for en forkyndelse, der ikke, som folk er vant til, tilslører forskellen mellem dansk og tysk, men hævder den naturlige forskel og giver det danske hjerte lov til at være dansk og som sådant høre og favne livets ord.

Mens vi, der med syn herfor bor herovre, gør vort bedste for denne sag, men kun har små kræfter og så godt som er indskrænkede til de nordlige og vestlige egne, fordi vi ingen synderlig tilknytning kan finde i østegnen, kom det i en lille vennekreds på tale, om man ikke kunde få lokket en del sønderjyder over til et kirkeligt vennemøde i Fyn, hvorved de kunde blive ført ind i en levende strømning, der på en gang vilde styrke dem i dansk og kristelig retning. Samme tid kom der rygter til byen om, at der tænktes på et større vennemøde i Ryslinge til sommer; og nu blev det i den lille kreds besluttet,

at jeg skulde skrive til dig og henlede dine tanker på sønderjydernes deltagelse i et sådant møde. . . . Se, kære ven! det er disse tanker, som skulde tolkes dig og anbefales dig og vennerne omkring dig. — Dit navn har en god klang og vilde sikkert hjælpe manganen en til at overvinde den sky, som navnet »grundtvigianer« ellers volder.

Lev vel! Glædelig påske!

Din ven

H. Svejstrup.

Svejstrups forslag blev naturligvis modtaget med stor glæde af Birkedal og hans menighed, og man satte sig straks i bevægelse for at få de ventede sønderjyder indkvarteret i Ryslinge og omegn. Med Svejstrup i spidsen kom de så i et antal af 200. Da de nåede Odense om eftermiddagen den 16de juni, blev de festligt modtagne. Man førte dem fra banegården hen til slotshaven, hvor der var sørget for forfriskninger til dem, og hvor en del af byens borgere hilste på dem. Sammenkomsten havde et hjærteligt præg. En del huse var i anledning af besøget smykket med flag. I Odense mødte gæsternes værter med deres vogne og kørte dem så til deres hjem, hvor de modtoges med åbne arme.

I valgmenigheden havde der dannet sig et udvalg med Birkedal, løjtnant Speyer og Langkilde fra Boltinggård i spidsen, der skulde sørge for mødets ordening og sønderjydernes indkvartering. Det hele gik med liv og lyst. Langkilde tilbød selv at tage mod 40 gæster og stillede en halv snes vogne til rådighed for disse til rejsen fra Odense. I de fleste hjem var man meget ivrige for at modtage sønderjydske gæster. Jeg husker således, hvordan

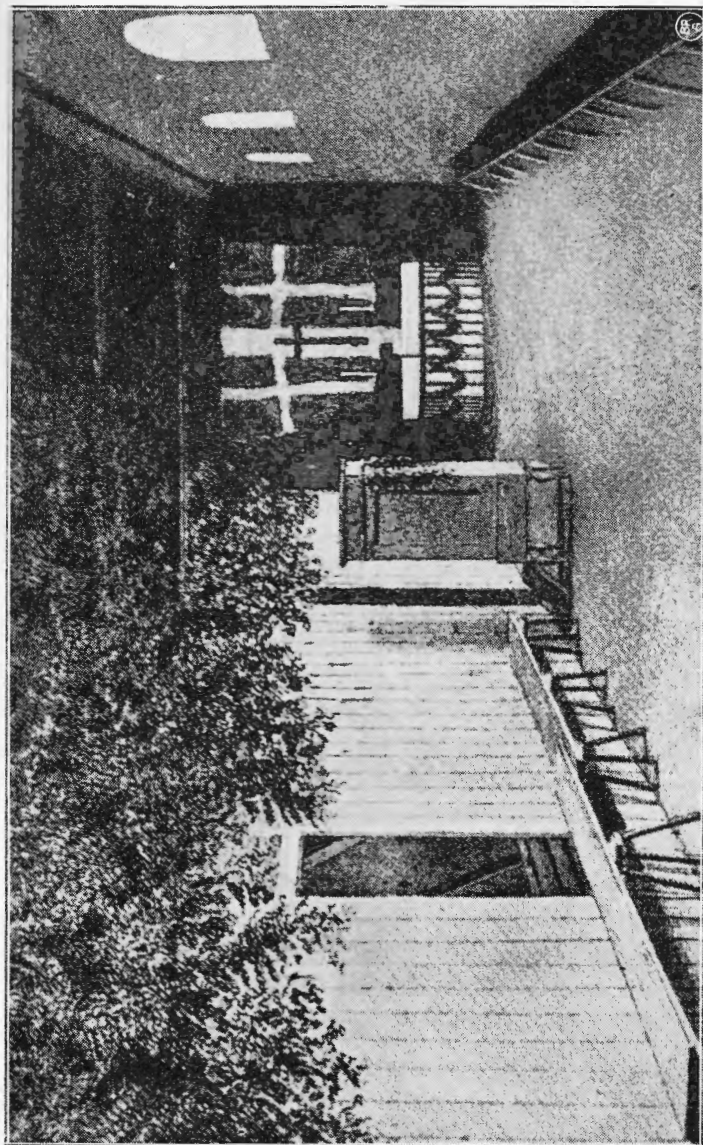
mine forældre (i Søllinge) og en mand der fra egnen nær var kommen op at trættes om de fremmede, som man gjerne vilde gøre det så godt for som muligt. Min fader havde hentet et lille hold fra Odense; men så kom den omtalte mand og vilde have dem alle med sig hjem. Det vilde mine forældre naturligvis ikke tillade, og han måtte da finde sig i, at gæsterne blev delt til de to steder.

En anden flok af sønderjyder, deriblandt en del alsinger, kom ad en anden vej, idet de nemlig tog med dampskib til Svendborg, hvor de ankom allerede den 15de juni.

Samme dag kom også en skare deltagere fra København. Blandt disse var blandt andre digteren, pastor C. Hostrup med frue og propritær Haslem. fl. Hostrups kom til at bo hos Birkedal.

Folkemødet, som skulde afholdes den 17de og 18de juni, betegnedes som et kirkeligt vennemøde af samme slags som de københavnske, der allerede på den tid tre gange havde været samlet om Grundtvig. Mødepladsen var, som før nævnt, Boltinggård skov, en god halv mil fra Ryslinge. Det var jo lidt dristigt at lade et sådant to dages møde afholde i det fri; for tilfælde af regnvejr havde Langkilde da også stillet sin store lade (den lade, hvor Birkedal og menigheden havde holdt gudstjeneste i sommeren 1866) til rådighed. Man stolede imidlertid på det gode vejr, og man blev da heller ikke skuffet. 1868 var, i forbigående bemærket, et af de tørreste år, man i mands minde havde oplevet; det regnede næsten slet ikke hele sommeren igennem.

Den 17de juni oprandt med det herligste solskin, som varede næste dag med. I det skønne sommer-

Boltinggård lade 1868.

vejr så man nu folk, kørende og gående, fra alle kanter i store flokke stævne mod Boltinggårds skov. Mange huse og gårde var til sønderjydernes store glæde pyntet med det kære danebrog. Til mødet indfandt der sig mennesker fra alle egne af landet, selv oppe fra det nordligste Jylland, fra Mors og Thy.

»På en smuk plads i den kønne skov, hvor de slanke bøgetræer stod som piller i en kirke og deres kroner foroven samlede sig til et tæt løvtag, der skærmede mod solens stråler, var en stor tribune rejst, smykket med blomster og grønt, med Frederik d. 7des og Kristjan d. 9des navnetræk og med en Hejmdal. Over tribunen hang de tre nordiske flag og rundt om vajede danebrog«. Foran talerstolen var opstillet en mængde bænke, og bag ved disse på en åben plads fandtes borde og bænke til at spise ved. I telte kunde de, som ikke selv havde bragt mad med, købe forfriskninger.

Da Kl. var 10. var det en stor og talrig forsamling, vel omtr. 2000 mennesker, som havde lejret sig i nærheden af talerstolen. En halv time efter tog mødet sin begyndelse. Da de mange mennesker istemte den gamle dagvise »Den signede dag med fryd vi ser«, lød det smukt og højtideligt. Talernes række indledtes af pastor Vilhelm Birkedal, der i sin menigheds navn bød vennerne og især sønderjyderne velkommen, idet han mindede om, at da jøderne vendte tilbage fra det babyloniske fangenskab, græd de gamle, fordi det gamle tempels herlighed var forbi, men de unge jublede af glæde over hjemmet og det ny tempel. Det gamle var opført under lovens trældom, det ny under frihed. Således er også hos os den gamle statskirke sunket i grus, efterat den

har ført folket i dødens og vantroens landflygtighed, og de, der er gamle i sind og tanke sørger derover, men de unge glæder sig over den ny folkekirke, hvori ånden mere og mere kan udvikle sig frit. Og de har ret, for den har sandheden og fremtiden for sig; derom vidner også denne talrige forsamlig fra hele landet, selv fra Sønderjylland. Gennem den tunge skilsmisse lærte vi ret, at vi var brødre; når de kom tilbage, vilde Danmarks ny hus være bedre end det gamle og glæden sejre over sorgen.

Pastor dr. Ludvig Helveg fra Odense, der var valgt til ordstyrer, så i valgmenighedssagens gang et glædeligt vidnesbyrd om, at vægtige og mægtige stemmer i det danske folk vilde yde den åndelige opvækkelse i folkekirken en velvillig anerkendelse. For sønderjyderne er sagen vel noget fremmed, men derfor var det godt, at de kom her; ti meget tager sig anderledes ud, når det ses inde fra huset end uden fra. Uden fra er ruderne sorte og rammerne om dem lyse, inden fra er det gennem hine lyset kommer, men træet er mørkt i disse i sammenligning hermed, om det end er nok så hvidt. Valgmenighedsloven kunde vel langt fra give os grund til at triumfere, men vi måtte dog se guds gærning i den, ikke betænke os på at begynde småt og med glæde benytte den, det bedste vi kunde. Og når den kræver, at vi skal bygge nogle kirker eller bedehuse, kan vi jo gerne gøre det, når det endelig så skal være. At det danske folk vil se mildt til den gærning, ligger i loven. Hvad vi har at stride med i folkekirken, er jo ikke åbenbar vantro og fornægtelse, men den sløvhed, der er en følge af, at man så længe i kirke og skole har arbejdet på at få folk til at tro, at kristen-

dommen er det kedsommeligste i verden at tale om. Vi må nu vise, at der er kraft og glæde i evangeliet. Den åndelige strøm har med valgmenighedsloven fået råderum inden for folkekirken, uden at der derfor behøver at komme strid i sognemenighederne; man kan godt være samdrægtig, fordi man går hver sin vej. Der sker blot lidt forstyrrelse i det gamle stive tilvante væsen, og det er netop fornøjeligt og gavnligt. Velsignelsen fra oven er knyttet til den fri hjertelige bekendelse.

Pastor H. Svejsstrup fra Rødding stod jo for tiden under ørnens vinger eller klør, som man tog det. Den kirkelige frihedssag havde vel været fremmed for sønderjyderne, men begivenhederne måtte nu lære dem at sætte pris på den. De ny præster formåede ikke at vinde folket; der er ingen velsignelse ved at ville knuse det, gud har skabt til at leve, det danske hjærtelag, »den danske kristendom«. Men ifølge den præjisiske grundlov havde man forsamlingsfrihed, så man kunde samle sig om andre præster. Desuden levede jo bestandig håbet om at komme tilbage og få del i frihedens frugter. Derfor fulgte sønderjyderne den kirkelige frihedssag med deltagelse, og på deres vegne takkede han for Indbydelsen til festen.

Gaardejer P. Nielsen skildrede den fynske opvækkelses historie. Da mange i Kertemindeegnen ikke havde fået den sognepræst, som de ønskede, pastor Hagen (forhen i Stepping), hvis forkyndelse stemte med deres overbevisning, vilde de nu benytte valgmenighedsloven og ventede bistand af vennerne til kirkebygningens opførelse. Han oplæste en op-

fordring til at yde bidrag dertil og anbefalede sagen til den levende menighed.

Der blev nu gjort en times ophold, hvorefter mødet atter fortsattes. Proprietær F e n g e r fra Augustenborg bevidnede slesvigernes interesse for den opvækkelse, der skyldes Grundtvig, og for valgmenighedstanken; han fandt i så henseende et tilknytningspunkt deri, at man i Slesvig fra gammel tid havde kendt retten til selv at vælge sin præst.

Efterat sangen »Giv tid« (»I sne står urt og busk i skjul«) talte pastor M. M e l b y fra Asperup. Han mindede om det danske folks smukke barndomsdrømme, om dets fremtid, som ved guds bistand også vilde opfyldes; ti den danske sag var en fællessag, det hele Nordens sag, den var hjærtets, menneskelighedens sag, og, da kristendommen kun kan komme frem hos et hjærteligt folk, turde vi også sige, at den var vorherres sag.

Lærer L. B. P o u l s e n (siden 1879 frimenighedspræst i Bovlund) den eneste nulevende af hovedtalerne ved Boltinggårdsmødet talte på godt sønderjydske, så det var en fornøjelse at høre. Han fandt, har han skrevet i et brev til mig, at det var let at tale der; men når hans tale blev så vel modtaget, mener han, at det var særlig, fordi han den gang, som altid siden, brugte folkesproget. Han fortalte nogle små historier fra hans egn, der kunde bruges til at oplyse, hvad der i k k e er »dansk kristendom«. Ved et missionsmøde havde således en præst bedt dem, der var enige med ham, om at tegne sig i en protokol. Povlsen havde nok hørt, at man kunde forskrive sig til fanden, men ikke, at man også kunde forskrive sig til vor-

herre*). En kolportør — en af dem, der går om og »sælger guds ord«, som det hedder — havde absolut villet have en pige til at købe en bibel; hun vilde ikke, fordi hun om kort tid ventede at få en i arv efter sine forældre, men han mente, at hun alligevel nu burde købe en, ti døden kunde jo komme pludselig over hende, inden hun fik den anden bibel. Han mente altså, at når hun blot havde en sådan i sin skuffe, var hun vel forsørget. Han udviklede, hvorledes der, efter hans erfaring, var en kendelig forskel på den måde, hvorpå de danske og tyske præster — blandt hvem der vel var alvorlige mænd men af den pietistiske retning — forkyndte kristendommen. De sidste byggede på de gudelige skrifers bogstavkristendom, mens de første byggede på det evige livs ord, ordet af herrens mund. En sådan forkyndelse måtte de ønske i Sønderjylland.

Folketingsmand P. E. Olsen gav nogle træk af valgmenighedslovens historie og anbefalede også at bruge på den bedste måde for des sikrere at få den fornyet og forbedret.

Seminarieforstander, pastor S v e n d s e n fra Jelling støttede varmt opfordringen fra Kerteminde. Man måtte ikke indvende, at man derved vilde gøre sit til at fortrænge en mand, der havde gode talegaver og prædikede, hvad man kaldte evangelium, og ikkun volde splid; ti når han ikke kunde møde os, hvor vi stod, med bekendelse af ordets kristendom, kunde han ikke føre os videre eller blive os til velsignelse. Det vilde være ham utåleligt at høre en sådan præst,

*) Dette træk morede Birkedal sig særlig over, og han fremhævede det bagefter.

hvis han var i det tilfælde; så vilde livet i ham ties til døde.

Ind mellem talerne blev afsunget salmer og sange.

Kl. var nu omtrent 4, og man sluttede da denne dags møde, og det meddeltes, at det igen vilde blive fortsat den næste dag.

Ved mødet kunde der ellers let være hændt en stor ulykke. Der gik nemlig ild i en ung piges (Birkedals datters) lette dragt, vistnok ved en henkastet tændt svolvstikke, og i et nu var hun omspændt af luerne. Birkedal, Hostrup og flere andre kastede sig over hende og søgte at slukke ilden, og det lykkedes da også på den måde, at den ene af dem (det fortæltes, at det var friskolelærer Kr. Appel fra Ryslinge) tog sin frakke af og slog den om hende. Derved blev ilden da kvalt, og hun reddet af livsfaren uden at tage videre skade. Mens Birkedal og Hostrup, der fik deres fingre forbrændte, nu samlede stak deres hænder i koldt vand for at dæmpe smerten, trykkede de hinandens brandlidte hænder og indgik dusbroderskab. I en dejlig prædiken kort tid efter talte Birkedal om denne begivenhed; hans glæde over datterens frelse gav ham anledning til en smuk udlægning af vorherres ord: »Der skal være større glæde i himlen over én synder, der omvender sig, end over 99 uretfærdige«.

Desværre havde de to præster fået deres hænder så slemt forbrændt, at Birkedal måtte holde sig hjemme næste dag og Hostrup nøjes med at tale meget kort. Af den grund kom Birkedal heller ikke til at betjene de mange sønderjyder, som næste morgen gik til alters i Nasaretkirken. Handlingen måtte så udføres af nogle af de andre præster.

Andendagsmødet — den 18de juni — begyndte lidt senere, først kl. 11.

Pastor Helveg åbnede talernes række. Han henviste til, at det var Grundtvigs livsanskuelse, som samlede disse vennemøder. Alle have indtrykket af, at det er en mærkelig åndelig bevægelse, der er vakt ved den gamle ordets og åndens kæmpe, hvis navn nu hvert barn i Danmark kender; han er tillige et modsigelsens tegn, og det kan ikke være anderledes; ti hans tankegang er vidt forskellig fra den almindelige, men der er god sammenhæng i den i alle dens forgreninger. Det er derefter gudsordet, som ved dåben og nadveren har saliggørelsens kraft; men den kan kun tilegnes frit af hjærtet. Derfor må der kræves frihed i alle åndelige ting, og derfor kan kun sådanne skoler anbefales, hvor man stræber at vække hjertelig lyst til åndelig syssel og ikke taber sig i meddelelsen af en vis kundskabsmasse. Vi holder derfor på friskolen; ad den vej, den følger, vil det dybeste i menneskehjærtet kunne udvikles: trangen til gud fader i det høje, mens vi ikke kan lære de unge kristendom derved, at de kan det udenad alt sammen. Det er netop ulykken, at folk har ondt ved at komme til at høre rigtig, fordi de ligesom har forhørt sig på det; der er talt alt for meget derom i skolen.

Pastor Svestrup bragte forsamlingen og særlig sønderjyderne en hilsen fra Birkedal, hvis sikre forvisning det var, at sønderjyderne ved herrens hjælp kom tilbage til moderlandet. Han sang derefter for mødets deltagere den sønderjyske sang; »Den ti, te do drou fræ mej«. Den vemodige og rørende sang,

sungen med Svejstrups kønne stemme, gjorde stærkt indtryk på alle de tilstedeværende.

Lærer C. Appel (senere frimenighedspræst i Rødding) talte med kraft og varme om Goliat og David og anvendte billedet på nutiden, idet man turde håbe, at herren vilde stå det lille Danmark bi, der kæmpede for den menneskelige og borgerlige frihed.

C. Hostrup havde skrevet en ny og dejlig sang om modersmålet, den senere så bekendte: »Danmark delt ved hav forinden«. Den blev nu sunget og lød altså første gang her ved mødet i Boltinggårds skov. Digteren selv flk derefter ordet. Han gjorde først en spøgende undskyldning, fordi han måtte møde med forbundne hænder; »men heldigvis«, føjede han til, »hører jeg ikke til de præster, der prædiker med hænderne«. Han talte derpå nogle få ord til oplysning om sin sang. Det er modersmålet, som binder os sammen, og det er det, der bærer guds ord ned til os, så det er bud både fra jord og himmel. Hvis fjenden kunde rive modersmålet fra sønderjyderne, vlde de derfor ikke alene rives fra det danske folk, men vejen fra himmel til jord vilde tages bort fra dem. At sætte tyske præster til at prædike dansk, er synd mod modersmålets ret, lige så vel som det var synd, da den danske regering satte danske præster til at prædike tysk. Gud har taget modersmålene i sin tjeneste; dette er pintsedagens under, og Luters gærning var en fortsættelse deraf.

Lærer Larsen (tidligere på Hindholm) anbefalede plejestiftelser for forladte børn og tænkte selv at ofre sit liv til en sådan gærning.

Husmand Ludvig Mortensen holdt et livligt foredrag om grundtvigianismen og dens modstandere.

Pastor J. S. Brandt, Otterup, talte om det ny frihedsliv, der var vågnet blandt os med grundloven, og hvorledes det gjaldt at komme op på frihedsvognen med de raske hjul, at man ikke skulde blive kørt over af den. Han udbragte et leve for de unge.

Lærer P o u l s e n takkede på sønderjydernes vegne for disse dage. De havde vist alle fået det indtryk, at de var kommet mellem gudfrygtige og danske folk, og de havde fundet deres tro, håb og kærlighed styrket blandt dem.

Fynboerne havde med stor glæde hørt den unge 28årig mands friske og fornøjelige taler, der gav anledning til, at han i efteråret samme år kom til Vejstrup højskole som forstander. Poulsens ophold i Vejstrup blev dog kun af kort varighed, for allerede i foråret 1870 rejste han hjem til Sønderjylland, hvor han siden som folkelig ordfører og præst har virket med megen dygtighed og til stor velsignelse for sønderjyderne. Efter den tid har han med kortere eller længere ophold flere gange besøgt de danske heroppe i kongeriget og talt ved skolemøder og kirkelige vennemøder, og altid er han bleven hørt med tak og glæde.

Efterat Poulsen havde talt, sluttede H e l v e g med at udtale forsamlingens tak til sønderjyderne, og sit håb, at den nuværende tids trængsler vilde blive til velsignelse. Han vilde ønske, at dette møde havde måttet hjælpe til at styrke kærligheden til alt dansk både syd og nord for Kongeåen.

»Efterat den sidste sang var sunget og flere var gået bort, oplæste Helveg uventet et forslag til en taksigelse til konsejlspræsidenten for valgmenighedsloven. Folketingsmændene P. E. Olsen og Jens Jørgensen fra Bjerregård gjorde forskellige indsigelser mod den, men han vilde ikke gå ind på nogen nærmere forhandling om enkeltheder, og, efterat den kortelig var anbefalet af pastor Svendsen og gårdejer P. Nielsen, blev den vedtaget«.

Det hele kom noget bag på folk, og flere var sikkert enig med Høgsbro (»Dansk folketidende«) og P. Schjørring (»Dansk kirketidende«) i at beklage dette skridt. Den »tarvelige frihed« landstinget havde undt folk, mente man, var ikke værd at takke så varmt for. (Adressen udtalte en såre varm tak til »eksellensen«).

Derefter afholdtes der et festmaaltid, ved hvilket der herskede en munter og glad stemning. En lang række af livlige og smukke skåltaler blev holdt med afveksling af firstemmig sang — af Ringe sanforening — og musik. Det første »leve« blev udbragt med liv og hjærtelighed for kongen af pastor Svejstrup. P. E. Olsen talte for Nordens enhed, som der jo i de dage taltes meget om. Blandt de øvrige talere var Hostrup, Anton Nielsen (der sammen med Mads Hansen på denne tid havde fået Vesterskerninge højskole oprettet), den unge friskolelærer Kl. Bernitsen i Højby, en ung sønderjyde, der udtalte, at han stoled på Napoleon, og pastor Trojel. Den sidstnævnte talte for friskolen. Han begyndte med at nævne, hvor stort et gode tilfredshed var, men kom så med en række af eksempler på de klager og den utilfredshed, man mødte

blandt folk. »Forleden traf jeg på en børstenbinder, og der troede jeg nu at finde tilfredshed, for man siger: at drikke som en børstenbinder, og så tænkte jeg: de folk må tjene godt og have nok at leve af, siden de har råd til at drikke så meget; men han klagede lige så slemt som alle de andre over de sløje tider og den dårlige fortjeneste. Men der er et slags folk, som ikke klager, men er vel tilfreds, og det er friskolelærerne. Om dem skulde man nu synes, at de havde grund til at klage, for de har kun lidt at leve af. Hvorfor klager de da ikke? Det kommer af, at de har noget at leve for. De, der har det, klager ikke«, og så anbefalede han folk at søge at få noget at leve for, så skulde de nok blive tilfreds.

Først henimod aften skiltes man ad. I den skønne og lyse sommeraften drog man hjemad med hjærtet fuldt af tak for og af glæde over alt det gode, man havde hørt og oplevet ved det prægtige møde. To rige og dejlige dage var tilendebragt.

Den følgende dag tog størstedelen af sønderjyderne hjem over Odense. En halv time før toget skulde gå, samledes man uden for banegården, og her bød Kl. Bern t s e n gæsterne farvel, omtr. således: »Nu føler vi sandheden af de ord: nødig siger vi farvel, men velkommen, o, hvor gærne; men gud ske lov, vi siger ikke et håbløst farvel; ti vi skilles i det håb, at vi atter skal byde hinanden velkommen; ikke alene der, hvor alle guds børn en gang skal byde hinanden velkommen, der hvor ingen fjende mere skal skille dem ad, der hører sammen; men vi skilles med det faste håb, at vi i folkelig henseende skal samles igen under den danske konges septer, under det gamle kære banner danebrog. Har vi ikke

følt det dybest netop i disse trængsels dage sandheden af det gamle ord, »fælles nød gør fælles venner«; vi har følt, vi hører sammen og kan ikke undvære hinanden. Derfor, når vi nu i dette øjeblik atter skulle skilles, føler jeg trang til at sige et lille ord, og det er det lille ord tak! Ja, tusindfold tak til alle tro danske sønderjyder skal lyde fra danske mænds og kvinders hjerter. Tak, fordi I kom over til os! Tak, for hver en tåre, I har fældet, den er ikke fældet alene for jer selv, men for hele det danske folk! Tak, for hvert et savn, I har følt! Tak, for hvert et offer, I har bragt, det er ofret for hele det danske folk; ti det er jer, der må lide for os andre. Lad os love hinanden, før vi skilles, at vi vil bevare trofastheden og kærligheden til Danmark og det danske folk, så længe blodet rinder i vore årer, den skal ingen fjende fratage os, men den vil vi forplante fra slægt til slægt.« Et leve for, at trofastheden og kærligheden måtte bevares i alle danske mænds og kvinders hjerter besvaredes med kraftige hurraer.

På denne smukke taksigelse svarede pastor S v e j s t r u p: »selv tak«, og da jærnbaneloget bruste afsted, hørte man fra alle vognene sangen: »Længe var Nordens herlige stamme«.

Den store fest og hele samværet med sønderjyderne havde gjort et uforglemmeligt indtryk på alle deltagerne. Sønderjyderne havde fået troen til og håbet om deres sags sejr mægtig styrket. Det havde været bevægede og frugtbare dage »både for

sønderjyderne og fynboerne, men navnlig for sønderjyderne, for hvilke sligt hidtil var noget ukendt og enestående. Mange venskaber sluttedes, som aldrig brast, og mange rige og styrkende minder, som aldrig blegnede, bragtes med hjem. »Mødet havde været til stor oplivelse og velsignelse for alle parter, og Svejstrup havde visselig ikke overvurderet dets betydning men kom til at spore rige frugter deraf.«

Sønderjydernes besøg og vennemødet i Boltinggårds skov huskes endnu af de ældre, ja mindes med stor glæde som noget af det mest opløftende og herligste, de har oplevet. Det var det første større møde, jeg har været med til, og det står for mig som for mange andre med en særegen stråleglans over sig.

Jørgen Nielsen.

Kilder.

„Dansk folketidende“ (1868).

„Dansk kirketidende“ (1868), hvori der foruden P. Schjørrings meddelelse om mødet tillige er meddelt Birkedals og Melbys taler efter talernes egne opskrifter.

„Fyns stiftstidende“ (1868).

„Sydfynske tidende“ (1868).

V. Birkedal: Personlige oplevelser.

Samme: „Livets ord og ordets liv“. Prædikener til alle kirkeårets søn- og helligdage.

L. Nyegård: V. Birkedal.

H. Kau: Hans Svejstrup.

Meddelelser fra Knud Rasmussen, Birkebjerg, Martin P. Rudum, Sødinge, og Hans Hansen, Sødinge.
